

مطالعه‌ای بر مولفه‌های اخلاق در دانشگاه

فاطمه سلکی چشمه سلطانی^{۱*}، علی جعفری^۲

چکیده

با توجه به نیاز بشر به اندیشه و رفتارهای اخلاقی، تربیت نیروی متخصص اخلاق مدار در راس اولویت اغلب سازمان‌ها و موسسات قرار گرفته است. اخلاق مداری در دانشگاه، افزایش اطمینان جامعه به دانشگاه و دانشگاهیان را در پی دارد. در دانشگاه دانشجویان، کارمندان و اساتید باید مولفه‌های مختلف اخلاقی را کاملاً شناخته و خود را مقید به رعایت آن بنمایند. در مطالعه حاضر اخلاق در دانشگاه به پنج بخش اخلاق فردی، اجتماعی، آموزشی، پژوهشی و اسلامی تقسیم‌بندی شده و مولفه‌های اخلاق در دانشگاه به منظور هدایت دانشگاه و جامعه دانشگاهیان به سمت اخلاق مداری مورد بررسی واقع شده است. همچنین ابعاد مختلفی از اخلاق حرفه‌ای برای اساتید، کارمندان و دانشجویان بیان شد. صداقت، امانتداری، احترام به حقوق یکدیگر، مسئولیت‌پذیری و رعایت انصاف و عدالت از جمله ابعادی می‌باشد که هر سه گروه ذکر شده موظف به رعایت آن‌ها در دانشگاه و جامعه می‌باشند. گروه‌های ذکر شده در جامعه دانشگاهی باید تمام مولفه‌های اخلاقی را در پنج بخش ذکر شده رعایت کنند تا هر یک به عنوان عضوی از جامعه در ترویج فرهنگ اخلاق و اخلاق مداری نقش موثری را ایفا کنند. در آخر نیز به منظور ایجاد فرهنگ اخلاق مداری در دانشگاه و جامعه توصیه گردید که با وضع قوانین سخت‌گیرانه با هرگونه بی‌اخلاقی مقابله شود. انتظار آن است که با گسترش و تعمیق آثار پژوهشی در حوزه اخلاق و همچنین ترویج اخلاق عملی، شاهد تعالی روز افزون دانشگاه در راستای ارزش‌های انسانی باشیم.

کلید واژه‌ها: اخلاق تئوری، اخلاق عملی، اخلاق حرفه‌ای، دانشگاه

۱- گروه مهندسی ماشین‌های کشاورزی، دانشکده مهندسی و فناوری کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران solki.fatemeh.che@ut.ac.ir

۲- گروه مهندسی ماشین‌های کشاورزی، دانشکده مهندسی و فناوری کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران

مقدمه

نیاز بشر به اندیشه‌های اخلاقی و رفتارهای اخلاقی امروزه بیشتر از گذشته احساس می‌شود (الهیاری نژاد، ۱۳۹۴). یکی از مهم‌ترین ارکان پیشرفت هر کشوری دانشگاه می‌باشد. گسترش ارزش‌های اخلاقی در تمامی سطوح دانشگاهی سبب ایجاد اعتماد بیشتر به دانشگاهیان و سلامت ارتباط علمی و پژوهشی می‌شود. فعالیت‌های مختلفی در دانشگاه‌ها به‌منظور گسترش اخلاق حرفه‌ای صورت گرفته است (فرمehینی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲). در یک موسسه و سازمان زیربنای تمام کارها ارزش‌های اخلاقی می‌باشد (درگاهی و طهرانی، ۱۳۹۳).

تربیت نیروهای انسانی متخصص مورد نیاز، فراهم کردن زمینه رشد و توسعه کشور و آموزش نیروهای متخصص از جمله رسالت و کارکردهای دانشگاه و مراکز آموزش عالی می‌باشد (عباسی و همکاران، ۱۳۹۶). تربیت شهروندان متعهد، دلسوز و خدمتگزار از جمله اهداف دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی می‌باشد همچنین آماده کردن افراد برای زندگی آینده از جمله مسئولیت‌های مهم دانشگاه‌ها هست (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶). اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی به افعال ارادی افراد در حیطة تخصصی خودشان می‌پردازد (ایمانی پور، ۱۳۹۱).

هر دانشگاهی دارای دو بخش فیزیکی (کلاس‌ها، ساختمان‌های آموزشی و ...) و انسانی (دانشجویان، اساتید و کارمندان) می‌باشد که وجود اخلاق در بخش انسانی آن احساس می‌گردد. به طور کلی سه دسته دانشجویان، اساتید و کارمندان در بخش انسانی دانشگاه وجود دارند که هر یک دارای وظایفی نسبت به یکدیگر می‌باشند که در صورت عدم انجام آن‌ها به طور مستقیم و یا غیر مستقیم به واژه اخلاق صدمه وارد می‌شود. در مقاله حاضر به بررسی موارد ذکر شده در این زمینه پرداخته خواهد شد.

اخلاق دارای دو معنای اصطلاحی و عرفی می‌باشد. اخلاق در معنای عرفی به معنای دارا بودن انسان از صفات پسندیده است که دیگر افراد نسبت به شخصیت و رفتار آن فرد احساس خوب و امنیت داشته باشند. همچنین اخلاق در اصطلاح به معنای خوی و خصلت می‌باشد که در صفات درونی یک فرد نهادینه شده است (جمعی از کارشناسان حوزوی، ۱۳۸۹). مجموعه‌ای از اصول وجدانی که هدف آن افزایش سلامت جامعه می‌باشد را اخلاقیات می‌گویند (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶). علم اخلاق به بررسی نفس انسانی می‌پردازد (جمعی از کارشناسان حوزوی، ۱۳۸۹).

علم اخلاق به بررسی صفات پسندیده و نحوه اکتساب آن‌ها و همچنین صفات ناپسند و نحوه اجتناب و دوری از آن‌ها می‌پردازد (شمالی، ۱۳۸۹). علم اخلاق با عناوین تهذیب اخلاق،

تهذیب نفس و تزکیه نفس نیز بیان می‌گردد (جمعی از کارشناسان حوزوی، ۱۳۸۹). علم اخلاق در ناحیه چگونه رفتار کردن و چگونه بودن دستور زیستن به انسان می‌دهد (شمالی، ۱۳۸۹).

در زمینه اخلاق مطالعات مختلفی صورت گرفته است که برخی از آن‌ها در ادامه بیان می‌شود. در مطالعه‌ای ماهیت اخلاق و علم اخلاق مورد بررسی قرار گرفت و الگوهای مختلفی درباره نحوه ارتباط و تعامل میان نظریه اخلاقی و اخلاق کاربردی مطرح گردید (شمالی، ۱۳۸۹). در سال ۱۳۹۴، الهیاری نژاد در خصوص اخلاق دانشجویی در اسلام را در مقاله‌ای مورد تحلیل و بررسی قرار دادند و برخی مباحث اخلاق حرفه‌ای دانشجویی در محیط‌های علمی بررسی کردند (الهیاری نژاد، ۱۳۹۴). در مقاله‌ای دیگر در سال ۱۳۹۶، حسین‌بر و جان احمدی گل به رابطه جو اخلاقی و ابعاد آن با خلق دانش پرداختند. در این پژوهش در طی یک مدل ارائه شده رابطه مثبت و معناداری برای شش بعد جو اخلاقی (ابزاری، مراقبتی، استقلال اخلاقی، قوانین اخلاقی، ضوابط اخلاقی و کارایی اخلاقی) و خلق دانش ارائه شد (حسین‌بر و احمدی گل، ۱۳۹۶). در مطالعه‌ای دیگر در سال ۱۳۹۶ ابعاد و مولفه‌های اثرگذار بر ارتقای اخلاق دانشجویی شناسایی و بررسی گردید. بر اساس یافته‌های این پژوهش پنج بعد اخلاق در دانشگاه معرفی گردید که عبارتند از: اخلاق دانشجویی، ملاحظات پژوهشی، صداقت پژوهشی، رفتار اجتماعی و رفتار فردی (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶). در مقاله‌ای دیگر که در سال ۱۳۹۴، اخلاق اجتماعی و تاثیر آن بر امنیت اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت (صالحی امیری و کریمی خوزانی، ۱۳۹۵). در مطالعه‌ای انجام شده در سال ۱۳۹۳، رابطه بین اصول اخلاقی توسط مدیران با تعهد سازمانی کارکنان در دانشگاه بررسی گردید. طبق نتایج این پژوهش اکثر مدیران سازمانی اصول اخلاقی در حیطة خود رعایت می‌کنند (درگاهی و طهرانی، ۱۳۹۳). در مطالعه‌ای انجام شده در سال ۱۳۹۵، عوامل زمینه‌ساز پابندی به اخلاق پژوهشی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی بررسی شد. داده‌های مورد نیاز برای انجام این پژوهش از طریق مصاحبه جمع‌آوری گردید. بر اساس نتایج این پژوهش عادی شدن بی‌اخلاقی علمی پیامدهی اقتصادی، فردی، اجتماعی و سیاسی دارد (عباس زاده و همکاران، ۱۳۹۵). در مقاله‌ای در سال ۱۳۹۲، عوامل سازمانی موثر بر سطح اخلاق در کار مورد مطالعه قرار گرفت. بر اساس نتایج حاصل شایسته‌سالاری، سبک مدیریت و شرایط محیط کاری با اخلاق کاری همبستگی مثبت دارد (محمدخانی و همکاران، ۱۳۹۲).

جایگاه انسان با توجه به دیدگاه‌های جهان‌شناختی و انسان‌شناختی ارتقا یافته است و سازمان‌های مختلف به دنبال تربیت انسان‌هایی هستند که با اعتقاد به ارزش‌های متعالی به

حقوق دیگران احترام بگذارند. ضعف در اخلاق سبب بروز بی اعتمادی و افزایش خسارت در یک سازمان می‌شود (اسگندری، ۱۳۹۶).

۲- تعریف اخلاق، اخلاق حرفه‌ای و علم اخلاق

بر اساس تعریف شهید مطهری اخلاق عبارت است از علم زیستن، یا علم چگونه باید زیست ... در حقیقت، چگونه زیستن دو شعبه دارد: شعبه چگونه رفتار کردن و شعبه چگونه بودن. چگونه رفتار کردن، مربوط می‌شود به اعم انسان (که البته شامل گفتار هم می‌شود) که چگونه باید باشد و چگونه بودن، مربوط می‌شود به خوی‌ها و ملکات انسان که چگونه و به چه کیفیت باشد (جمعی از کارشناسان حوزوی، ۱۳۸۹).

شاخه‌ای از علم اخلاق که به مباحث اخلاقی در حرفه‌ها و سازمان‌ها می‌پردازد را اخلاق حرفه‌ای می‌گویند. اخلاق هنجاری، اخلاق کاربردی و اخلاق نظری شاخه‌های علم اخلاق حرفه‌ای می‌باشند (عباسی و همکاران، ۱۳۹۶). در اخلاق حرفه‌ای مجموعه‌ای آیین‌نامه و مقررات برای تعیین چارچوب‌های اخلاقی و غیراخلاقی یک حرفه و شغل خاص تعیین می‌گردد (فرمهبینی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲). هدف اخلاق حرفه‌ای بیان مسئولیت‌های اخلاقی افراد در شغل و حرفه‌ای خاص می‌باشد (ایمانی‌پور، ۱۳۹۱).

۳- اخلاق فردی، اجتماعی، آموزشی و پژوهشی

اخلاق به اخلاق آموزشی، پژوهشی، فردی، اجتماعی و اسلامی تقسیم می‌گردد (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶).

اخلاق فردی شامل مسئولیت‌های فردی که یک فرد باید انجام دهد می‌شود. اخلاق فردی دارای ابعاد مختلفی از جمله قدرت انطباق و سازگاری؛ خود تنظیم‌کنندگی و خودراهبردی؛ امید و خوش‌بینی؛ کنترل عواطف و احساسات و حفظ حریم شخصی افراد می‌باشد (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶).

مجموعه‌ای از عقاید، ارزش‌ها و هنجارهایی که نسبت به فرد، امور بیرونی و مستقل تلقی می‌شوند را اخلاق اجتماعی می‌گویند. اخلاق اجتماعی دارای دو بعد رفتار فضیلت‌گونه و رفتار مشارکت‌گرایانه می‌باشد (صالحی امیری و کریمی خوزانی، ۱۳۹۵). اخلاق و رفتار اجتماعی دارای ابعاد مختلفی از جمله نظم‌پذیری؛ درستکاری؛ بخشش؛ احساس همدلی؛ مسئولیت‌پذیری؛ اعتماد به نفس و عزت نفس؛ رعایت احترام مکان دانشگاه، کلاس درس و سایر افراد؛ حفظ شخصیت و وقار و آراستگی می‌باشد (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶).

اصول و موازین اخلاقی که پژوهشگر باید در انجام مراحل مختلف پژوهش از جمله طراحی تحقیق، گردآوری داده‌ها، تحلیل و تفسیر داده‌ها و ... رعایت کند را اخلاق پژوهشی می‌گویند (دوزی سرخابی و همکاران، ۱۳۹۳). اخلاق پژوهشی در دو بخش ملاحظات پژوهشی و صداقت پژوهشی قابل بررسی می‌باشد. رعایت کامل حقوق پژوهشگران و سایر صاحبان حق؛ رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیش برد کشور؛ رعایت بی طرفی در انجام پژوهش؛ حفظ اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان‌ها و کشور و کلیه نهادهای مرتبط با تحقیق و کسب رضایت آگاهانه از مشارکت کنندگان در پژوهش از جمله ابعاد مورد ملاحظه در ملاحظات پژوهشی می‌باشد. رعایت صداقت در ارائه نتایج پژوهش؛ صبوری و پشتکار در انجام پژوهش و اجتناب از شتاب‌زدگی؛ رعایت دقت و اجتناب از ارتکاب خطا در پژوهش و داشتن تعهد نسبت به انجام پژوهش از جمله ابعاد صداقت پژوهشی می‌باشد (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶). رعایت هنجارهای علمی و تحصیلی از طرف دانشجویان را اخلاق آموزشی می‌گویند. ابعاد تشکیل‌دهنده اخلاق آموزشی شامل مواردی از جمله رعایت صداقت در انجام تکالیف و پروژه‌های کلاسی؛ درگیر نشدن در سرقت علمی و رعایت صداقت در امتحانات و عدم ارتکاب به تقلب می‌باشد (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶).

در آموزه‌های دینی به فراگیری علم و دانش اشاره و تاکید شده است و برای آن شرایط و اخلاقیاتی نیز در نظر گرفته است (الیهاری نژاد، ۱۳۹۴). اخلاق اسلامی در زندگی فردی و اجتماعی انسان، همواره به دنبال سعادت و کمال بشر می‌باشد (احمدی جشقانی و راجزی همدانی). مولفه‌های اخلاقی از دیدگاه قرآن و امام علی (ع) عبارتند از: فروتنی و تواضع، علاقه‌مندی، بصیرت، حق‌مداری، خدامحوری، ترویج نتایج تحقیقات، حرمت و کرامت، انضباط کاری و آموزشی، همبستگی مذاهب، احترام به حقوق مادی، خوش رفتاری و خوش خلقی، اعتماد به نفس، الگو و سرمشق، نداشتن رابطه دوگانه، اهمیت به رشد فکری، رعایت قوانین، عدالت و انصاف، مسئولیت‌پذیری، پرهیز از روابط شخصی، تحمل و بردباری، تحقیر نکردن، عدم استفاده امور شخصی، عدم تامین منافع مادی، ادب و نزاکت، آراستگی ظاهر، داشتن انگیزه، حفظ اسرار، پرهیز از شوخی، مشارکت و درخواست‌های قانونی (اسگندری، ۱۳۹۶). از دیدگاه اسلام، علم و اخلاق رابطه عمیق و ناگسستنی وجود دارد و اخلاق برای علم، دانش، تجارت و ... نیست بلکه علم، دانش، تجارت و ... باید در خدمت اخلاق باشند (الیهاری نژاد، ۱۳۹۴).

یک فرد اخلاق مدار باید مولفه‌هایی داشته باشد که بتوان آن را فرد بااخلاق نامید. مسئولیت‌پذیری، صادق بودن، رعایت احترام به دیگران، رعایت و احترام به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، رعایت عدالت و انصاف، همدردی با دیگران و وفاداری از جمله ویژگی‌های یک فرد

با اخلاق می‌باشد (اسگندری، ۱۳۹۶). گروه‌های مختلف افراد در دانشگاه دارای وظایفی در جامعه و محیط دانشگاه هستند که در ادامه به بررسی هر یک از این موارد پرداخته می‌شود.

۴- مولفه‌های اخلاق دانشجو

اخلاق حرفه‌ای بر کارکرد علم تاثیر مستقیم دارد زیرا اگر اعتماد اجتماعی به علم و صاحبان علم نباشد، علم توسعه نمی‌یابد (فرمهینی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲). اخلاق‌مند بودن دانشجو در مسائل مهم کشور از جمله مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی تاثیر گذار می‌باشد (کلانتری قزوینی و همکاران، ۱۳۹۶). دانشجویان در محیط دانشگاه با افرادی از جمله اساتید، دیگر دانشجویان و کارمندان در تعامل می‌باشند و در رفتار خود با این افراد باید وظایفی که دارند را مورد توجه قرار دهند.

در آموزه‌های دینی و اسلامی به جایگاه و منزلت استاد توجه خاصی شده است که چند حدیث از ائمه و معصومین در اهمیت این موضوع اشاره می‌شود. امام زین‌العابدین درباره حق استاد و معلم می‌فرماید: ((حق کسی که به تو علم می‌آموزد این است که او را بزرگ‌بدری؛ و احترام مجلسش را نگاه داری؛ و به نیکویی به سخنانش گوش فرادهی؛ و به او روی آوری و در نزد او با صدای بلند سخن نگویی و اگر کسی از او سوالی پرسید، در جواب دادن به او پیشی نگیری؛ و در محضر او با افراد دیگر سخن نگویی و در نزد او از دیگران غیبت نکنی)). در حدیثی امام علی (ع) می‌فرماید: ((هر کس به من یک حرف بیاموزد، مرا بنده خویش گردانده است)) (الهیاری نژاد، ۱۳۹۴).

مهم‌ترین وظیفه دانشجو نسبت به استاد بزرگداشت مقام استاد می‌باشد. همچنین دانشجو در خطاب استاد باید دارای حسن بیان باشد. خوب گوش دادن به مطالب درسی و سخنان استاد، رعایت ادب جلوس در برابر استاد، با احترام یادکردن استاد و سپاسگزاری از راهنمایی‌های استاد از دیگر وظایف دانشجو نسبت به استاد خود می‌باشد (الهیاری نژاد، ۱۳۹۴).

از دیگر وظایف دانشجو رعایت اخلاق در تعامل با سایر دانشجویان و کارمندان می‌باشد. با توجه به ویژگی‌های ذکر شده برای یک فرد اخلاق مدار، یک دانشجو هنگامی که در برخورد خود با سایر دانشجویان و کارمندان (مسئولین آموزش، حراست، مسئولین خوابگاه، مسئولین بخش تغذیه و ...) موارد اشاره شده را رعایت کند (به طور مثال رعایت احترام در نحوه برخورد و نوع بیان برای انجام امور خود در مواجهه با افراد مختلف) یک دانشجو اخلاق مدار است در غیر این صورت اخلاق را زیر پا گذاشته است (به عنوان مثال در بیان خواسته خود از سایر گروه افراد رعایت احترام را نکند).

به طور کلی اخلاق حرفه‌ای دانشجویان شامل مواردی از جمله عدم انجام تقلب، رعایت اخلاق در ارتباط با اساتید، تعهد علمی، نظم علمی، اشتراک‌گرایی، عام‌گرایی، رعایت بی‌طرفی، داشتن دقت و پشتکار علمی و انتقادپذیری می‌شود که هر بخش دارای مواردی است که در صورتی که دانشجو آن‌ها را رعایت کند، اخلاق حرفه‌ای را رعایت کرده و در غیر این صورت دچار بی‌اخلاقی شده است (نوروزی و بختیاری، ۱۳۹۲).

استفاده از یادداشتهای غیرمجاز در آزمون، رونویسی پاسخ آزمون از روی شخصی دیگر، اجازه دادن به دیگری برای نگاه کردن پاسخ سوالات در امتحان، رونویسی کردن تکلیف منزل از تکلیف شخص دیگر، ارائه مقاله دیگری به عنوان کار تحقیقی خود، ارجاع ندادن به منبع مورد استفاده، اجازه دادن به سایر افراد برای رونویسی تکلیف، انجام تکلیف توسط فرد دیگر، انجام تکالیف برای سایر افراد و تحریف نتایج کار تحقیق از جمله مواردی می‌باشد که یک دانشجوی اخلاق مدار باید از انجام آن‌ها پرهیز کند (نوروزی و بختیاری، ۱۳۹۲).

احترام با اساتید، قدردان بودن، تواضع در برابر استاد، صداقت در برابر ستاد، عدم بدگویی از اساتید، انجام به موقع تکالیف، احساس مسئولیت، رعایت نظم، حضور به موقع در کلاس، به اشتراک گذاشتن آموخته‌های خود به دیگران در صورتی که مورد سواستفاده قرار نگیرد از جمله مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای دانشجویان می‌باشد (نوروزی و بختیاری، ۱۳۹۲).

۵- مولفه‌های اخلاق کارمندان

در دانشگاه کارمندان متعددی در بخش‌های مختلف دانشگاه وجود دارد که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با سایر کارمندان، اساتید و دانشجویان در تعامل هستند. کارمندان نیز در برخورد با سایر گروه افراد باید اخلاق کاری را رعایت کنند. هنجارهای فرهنگی که به انجام کار مناسب در جامعه ارزش معنوی مثبت می‌دهد را اخلاق کاری می‌گویند. در نظر گرفتن خدا، انضباط کاری، مسئولیت‌پذیری، رعایت انصاف و عدالت، صداقت و امانت‌داری، تعهد کاری، انتقادپذیری و سلامت اداری از جمله مولفه‌های اخلاق کاری می‌باشد (ابراهیم‌پور، ۱۳۹۲).

رعایت اخلاق کاری و مولفه‌های اخلاق در مواجهه با افراد مختلف نشان دهنده اخلاق مداری آن فرد می‌باشد، همچنین سبب ترویج اخلاق مداری در جامعه می‌گردد.

۶- مولفه‌های اخلاق اعضای هیات علمی

مهم‌ترین ارکان دانشگاه اعضای هیات علمی می‌باشند (فرمهبینی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲)؛ زیرا به صورت مستقیم و غیرمستقیم رفتار آن‌ها بر سایر افراد حاضر به ویژه دانشجویان خود تاثیرگذار است (اسگندری، ۱۳۹۷). نوع ارزش‌ها و نگرش‌های یک استاد بی‌شک بر

دانشجویان و سایر افراد جامعه تاثیرگذار است. پیامبر اکرم (ص) در حدیثی استاد شایسته را کسی می‌داند که شاگردان خود را: ۱- از تکبر به تواضع دعوت می‌کند؛ ۲- از حيله‌گری و چاپلوسی به خلوص و خیرخواهی فرامی‌خواند؛ ۳- از جهل به علم می‌کشانند (الهیاری نژاد، ۱۳۹۴).

بر اساس پژوهش‌های انجام شده شاخص‌ها و ابعاد مختلفی برای اخلاق حرفه‌ای اساتید معرفی شده است (فرمehنی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۲؛ بادیه پیمای جهرمی و همکاران، ۱۳۹۳؛ اسگندری، ۱۳۹۷) که برخی از آن‌ها در مقاله حاضر بیان می‌شود. به طور کلی اخلاق حرفه‌ای به سه مولفه فردی، تعاملی و کیفیت کار حرفه‌ای تقسیم می‌گردد که هر یک دارای شاخص‌های می‌باشد. اعتدال، ارزش‌مداری، صداقت، مسئولیت‌پذیری، قانون‌مداری و سعه صدر از جمله شاخص‌های مولفه فردی؛ رعایت ادب و احترام، خیرخواهی، تعامل موثر، انصاف و عدالت، وفای به عهد، امانت‌داری، بخشش، انتقادپذیری، فروتنی، القای اعتماد به نفس و ایجاد انگیزه و علاقه از جمله شاخص‌های تعاملی و تسلط و مهارت در تدریس، مدیریت و رهبری کلاس، ارائه مطالب جدید و روزآمد و تلاش پژوهشی از جمله شاخص‌های مولفه‌های میفیت کار حرفه‌ای اساتید و اعضای هیات‌علمی می‌باشد (عباسی و همکاران، ۱۳۹۶).

۷- نتیجه‌گیری

همان‌طور که اشاره شد، دانشگاه مهم‌ترین رکن پیشرفت هر کشوری می‌باشد. اگر دانشگاه اخلاق مدار باشد افراد متعهد، دلسوز و با اخلاق را پرورش می‌دهد. همچنین سبب رشد و شکوفایی می‌گردد. در صورت اخلاق‌مدار نبودن دانشگاه نه تنها علم و دانشی که در دانشگاه آموخته می‌شود مفید نخواهد بود بلکه باعث تباهی نیز می‌گردد.

بر اساس تعاریف مختلف ارائه شده اخلاق عبارت است از صفات پسندیده‌ای که در خلق و خوی افراد نهادینه شده است.

دانشجویان، کارمندان و اساتید دانشگاه به عنوان اعضای فرهنگی جامعه باید با رعایت مولفه‌های اخلاق، اخلاق‌مداری را در دانشگاه و جامعه ترویج کنند. به طور کلی مولفه‌های اخلاق‌مداری عبارتند از: مسئولیت‌پذیری، صادق بودن، احترام به دیگران، احترام به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، رعایت عدالت و انصاف، همدردی با دیگران و وفاداری.

اخلاق در دانشگاه به پنج بخش اخلاق فردی، اجتماعی، آموزشی، پژوهشی و اسلامی تقسیم می‌گردد. اخلاق فردی شامل مسئولیت‌های فردی می‌باشد. اخلاق اجتماعی به مواردی از جمله نظم‌پذیری؛ درستکاری؛ رعایت احترام مکان دانشگاه، کلاس درس و سایر افراد؛ مسئولیت‌پذیری و ... اشاره دارد. اخلاق پژوهشی در دو حوزه ملاحظات پژوهشی و صداقت

پژوهشی مورد بحث می‌باشد. مواردی از جمله رعایت کامل حقوق پژوهشگران و سایر صاحبان حق؛ رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیش برد کشور؛ رعایت بی طرفی در انجام پژوهش و ... در حوزه ملاحظات پژوهشی اخلاق پژوهشی و مواردی از جمله رعایت صداقت در ارائه نتایج پژوهش؛ داشتن تعهد نسبت به انجام پژوهش و ... در حوزه صداقت پژوهشی مورد توجه هستند. صداقت در انجام تکالیف و پروژه‌ها؛ عدم تقلب در امتحان و ... در حوزه اخلاق آموزشی قرار دارد. فروتنی و تواضع، حق مداری، خدامحوری، انضباط کاری و آموزشی و ... از جمله موارد توجه در حوزه اخلاق اسلامی می‌باشد.

به نظر نگارنده به منظور ترویج فرهنگ اخلاق مداری باید قوانینی وضع گردد که سرپیچی از آن‌ها تبعات سنگینی به دنبال داشته باشد و اگر کسی بر اساس وجدان اخلاقیات را رعایت نکرد با توجه به قوانین آن‌ها را رعایت کند. چه بسا بسیاری از هنجارهای مثبت در ابتدا با نوعی اجبار آغاز شده و بعدها تبدیل به یک فرهنگ مثبت شده که نمونه بارز آن فرهنگ بستن کمربند ایمنی درون خودروهاست که در ابتدا با الزام قانونی و اخذ جریمه سنگین آغاز و بعدها به یک فرهنگ فراگیر در جامعه تبدیل گردید. در مقوله اخلاق نیز پیشنهاد استفاده از الگویی مشابه است. به طور مثال اگر دانشجویی برخی شاخص‌های غیر اخلاقی را رعایت نمود، مواردی همانند تقلب در امتحان، دروغ‌گویی، تهمت و توهین (بویژه در فضای شبکه‌های اجتماعی)، و به طور کل عدم رعایت کلیه شئونات دانشجویی و با بازخورد موثر مراکز قانونی دانشگاه مواجه شود و در یک کلام لازم است تا هزینه بی اخلاقی را بقدری بالا برد تا افراد بسادگی بسوی آن گرایش پیدا نمایند. البته در کنار اجرای سیاست‌های قهری، اجرای سیاست‌های اثباتی در راستای اقناع جامعه دانشگاهی نیز بعضاً حتی از اجرای سیاست‌های قهری با اهمیت تر و موثر تر می‌باشد. هر چند جهت حصول نتیجه اجرای توانمند هر دو سیاست برای ترویج اخلاق و تعالی آن در دانشگاه ضروری می‌باشد.

منابع

- ابراهیم پور، حبیب (۱۳۹۲). تاثیرپذیری عملکرد وظیفه‌ای از اخلاق کاری (مورد مطالعه: کارکنان دانشگاه محقق اردبیلی). پژوهش‌های مدیریت عمومی، سال ششم (۱۹): ۸۳-۱۰۱.
- اسگندری، کریم (۱۳۹۷). بررسی میزان رضایت‌مندی دانشجویان از اخلاق حرفه‌ای اعضای هیات علمی (مورد مطالعه: دانشگاه پیام نور). نامه آموزش عالی، سال یازدهم (۴۳): ۹۳-۱۲۶.
- الهیاری نژاد، مریم (۱۳۹۴). اخلاق دانشجویی در اسلام. معرفت اخلاقی، سال ششم (۱).
- ایمانی پور، معصومه (۱۳۹۱). اصول اخلاق حرفه‌ای در آموزش. مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره پنجم (۶).

بادیه پیمای جهرمی، زهره؛ پرنادآور، نخله؛ احمدی و سمسره جانی، عباس؛ اسلامی اکبر، رسول؛ دولتخواه، حمیدرضا؛ رحمانیان، عقیقه؛ رحیمی فرودی، فریبا؛ فولادی، زهرا؛ حقایقی، مریم و کلانی، نوید (۱۳۹۳). دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم در مورد رعایت اخلاق حرفه‌ای اساتید در حوزه‌ی بالینی. فصلنامه آموزش و اخلاق در پرستاری، دوره سوم (۲).

جمعی از کارشناسان حوزوی و دانشگاهی (۱۳۸۹). اخلاق فردی و اجتماعی و اداری. معاونت پژوهشی و آموزشی، ۱۲۵.

حسین بر، محمدعثمان و جان احمدی گل، مهدی (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین جو اخلاقی سازمانی و خلق دانش در بین کارکنان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. پژوهش‌های مدیریت عمومی، سال دهم (۳۵): ۲۰۸-۱۸۳.

درگاهی، حسین و طهرانی، سیده غزال سادات (۱۳۹۳). بررسی ارتباط بین اخلاق مدیریت و تعهد سازمانی کارکنان دانشگاه علوم پزشکی تهران. دوره هفتم (۱).

شمالی، محمدعلی (۱۳۸۹). علم اخلاق و فلسفه اخلاق؛ تاملی درباره حوزه‌های مختلف مطالعات اخلاقی. معرفت اخلاقی، سال اول (۳): ۷-۲۶.

صالحی امیری، سیدرضا و کریمی خوزانی، علی (۱۳۹۵). نقش اخلاق اجتماعی بر امنیت اجتماعی و عمومی. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال یازدهم (۱).

عباس زاده، محمد؛ بنی فاطمه، حسین؛ علیزاده اقدم، محمداقبر و بوداقتی، علی (۱). عوامل زمینه‌ساز پایداری به اخلاق پژوهش در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی؛ مورد دانشگاه تبریز. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره بیست و دوم (۱): ۷۵-۹۸.

عباسی، رسول؛ طاهری، غزاله و باباشاهی، جبار (۱۳۹۶). وضعیت اخلاق حرفه‌ای اساتید دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال دوازدهم (۴).

علی احمدی جشقانی، حسین و راجزی همدانی، سید ایمان. رابطه اخلاق و سبک زندگی اسلامی با رفتار حرفه‌ای. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و کسب و کار.

فرمهینی فراهانی، محسن؛ رهنما، اکبر و بهنام جام، لیلا (۱۳۹۲). مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزشی اعضای هیات علمی و اولویت‌بندی آن. سال ششم (۲۲): ۴۱-۶۲.

کلاتری قزوینی، شکوفه؛ قورچیان، نادرقلی؛ آراسته، حمیدرضا و محمد داودی، امیرحسین (۱۳۹۶). شناسایی ابعاد و مولفه‌های اخلاق دانشجویی. فرهنگ در دانشگاه اسلامی، سال هفتم (۲).

محمدخانی، مهرانگیز؛ بلالی، اسماعیل و محمدی، اکرم (۱۳۹۲). تاثیر عوامل سازمانی بر سطح اخلاق کار در میان کارکنان ادارات دولتی (موردشهرستان خوانسار). جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و چهارم (۵۰): ۱۴۳-۱۶۴.

نوروزی، فیض اله و بختیاری، مریم (۱۳۹۲). میزان پایداری دانشجویان به هنجارهای دانشجویی اخلاق علمی و عوامل دانشگاهی موثر بر آن (در بین دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه آزاد واحد تهران شمال). مجله تحلیل اجتماعی، شماره چهار (۶۸): ۱۵۵-۱۸۶.

یمنی دوزی سرخابی، محمد؛ خاکی صدیق، علی و داودزاده، علی (۱۳۹۲). بررسی وضعیت رعایت اخلاق پژوهشی در تجارب پژوهشی انجام پایان نامه دانشجویان کارشناسی ارشد رشته‌های فنی و هندسی دانشگاه‌های دولتی سطح تهران. فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال ششم (۲): ۲۱-۵۰.

Abstract

According to human need for ethical thinking and behaviors, the training of a professional ethicist is at the top of most organizations and institutions. Orbital ethics at the university results in increased community confidence in the university and academics. At university, students, staff, and professors need to be fully aware of and bound by the ethical components. In this study ethics in university is divided into five sections: individual, social, educational, research and Islamic ethics and ethics components in university in order to guide university and academic community towards orthodox ethics. Various aspects of professional ethics were also expressed for professors, staff, and students. Honesty, trustworthiness, respect for each other's rights, responsibility and respect for justice and justice are among the dimensions that all three groups are bound to respect in the university and in society. The groups mentioned in the academic community must adhere to all the ethical components in the five sections mentioned, each playing a part in promoting a culture of ethics and ethics. Finally, in order to create a culture of ethics in the university and in the community, it was recommended to enforce strict laws against any ethics. It is expected that by expanding and deepening research work in the field of ethics as well as promoting practical ethics, we will see the increasing excellence of the university in the direction of human values.

Keywords: Theory of Ethics, Practical Ethics, Professional Ethics, University